

FÓRUM ARCHIVÁROV

ZO ŽIVOTA SPOLOČNOSTI SLOVENSÝCH ARCHIVÁROV

V ostatných lýždňoch sme zaznamenali potešiteľný rast členstva našej Spoločnosti. Dnes je nás spolu 197 platiacich členov. Ešte 14. mája 1993 sa zišli členovia predsedníctva, aby prerokovali aktuálne otázky Spoločnosti a pripravili druhé lohtoročné zasadnutie výboru. Výbor SSA sa zišiel 9. júna t.r., vypočul si informácie predsedníctva o členstve, členských príspevkoch, o finančnom stave Spoločnosti, o peripeliách s prípravou a vydávaním Fóra archivárov. Od Spolku nemeckých archivárov sme obdržali pozvanie na kolokvium archivárov, zástupcov archívnych spoločností krajín juhovýchodnej a strednej Európy na tému "Činnosť archívnych spoločností dnes". Výbor vyslal do Mníchova svoju členku dr. A. Buzinkayovú. O výsledkoch svojej cesty bude informovať na stránkach nášho Fóra. Dr. V. Rováková, podpredsedníčka výboru, informovala o priebehu a výsledkoch valného zhromaždenia Spolku maďarských archivárov. Správu prinášame na inom mieste.

Výbor sa zamyšľal nad prípravou odborného sympózia archivárov, ktoré má Spoločnosť realizovať v spolupráci s ďalšími archívnyimi inštitúciami v 1. polroku 1994. Súčasťou sympózia bude aj valné zhromaždenie, nakoľko v roku 1994 sa končí štvorročné volebné obdobie zvolených orgánov Spoločnosti. Bude potrebné voliť predsedu a výbor. Na zakladajúcom zhromaždení sme sa dohodli, a v stanovách aj zakotvili, že pri každej voľbe výboru musí byť zvolená najmenej 1/3 nových členov výboru. Preto by sme mali už dnes zamyslieť nad vhodnými kandidátmi.

V súvislosti s prípravou archívneho sympózia vyzývame všetkých členov, ale aj nečlenov archivárov i historikov, aby nám vyjadrili svoj názor na čas a miesto konania. Pretože pôjde minimálne o dvojdnové podujatie, uvítame každý dobrý nápad. Je potrebné nájsť vhodný objekt s primeraným priestorom na pobyt, rokovanie sympózia i nocľah a za primerané ceny. Očakávame aj vyjadrenie sa k téme sympózia. Predsedníctvo navrhuje predbežne tému "Teoretické a praktické otázky archívneho fondu". Domnievame sa, že ide o aktuálnu a odborne zaujímavú tému, ktorá môže uspokojiť tak archívneho praktika ako i archívneho teoretika.

Na pôde výboru Spoločnosti sme uvažovali aj o príprave zákona o správe písomných a iných záznamov, ako aj zákona o archívoch a zaoberali sa nad tým, ako môžeme pomôcť skvalitniť proces prípravy uvedených zákonov. Lehota na predloženie návrhov do parlamentu sa rýchlo skracuje. Nebolo by vhodné dostať sa opäť do takej časovej tiesne, akú sme zažili na prelome rokov 1991 a 1992. Preto sa domnievame, že je potrebné intenzívne pracovať na príprave obidvoch zákonov. Predbežne však existuje iba návrh zásad zákona o správe písomných a iných záznamov. V záujme dobrej informovanosti členov Spoločnosti ho publikujeme v prítomnom čísle Fóra.

Zatiaž stále nemáme návrh zásad zákona o archívoch (verejných archívoch). Doterajší, horúcou ihlou šitý návrh zákona o archívoch nemôžeme akceptovať.

Návrh zásad zákona o správe písomných a iných záznamov je potrebné pripomenovať. Dúfame, že každý pracovník archívu sa s ním dôkladne oboznámil, mal a naďalej má možnosť sa k nemu vyjadríť. Zúčastnil som sa na príprave zásad uvedeného zákona a tak si dovoľujem nastoliť na tomto mieste otázku dopracovania návrhu zásady číslo 4g (o naložení s registratúrou v prípade zániku pôvodcu bez právneho nástupcu). Totiž, zásada číslo 7, na ktorú sa odvoláva uvedená zásada 4g, problém nijako nerieši. (Porovnaj publikovaný text). Azda by sa malo opätovne zvážiť zaradenie zásady o medziarchíve do návrhu. V pôvodnej verzii návrhu táto zásada figurovala, neskôr sa z návrhu vytratila. Chápem súčasnú realitu, ktorá azda nepraje budovaniu ďalšieho systému (mediarchívov) popri systéme spisovní a systéme archívov. Skutočnosť na Slovensku je však taká, že skutočných spisovní, či spisových stredísk ani niet, najmä nie spisovní s dostatočnou úložnou kapacitou. Alarmujúce na celej veci je však to, že štátne a iné inštitúcie ani nemajú záujem budovať si primerané priestory na uloženie svojich registratúr. Azda aj preto, že si už navykli odkladať svoje spisy v krátkom čase po ich vybavení priamo do štátnych archívov, na čom nemajú zásluhu majú azda aj tí pracovníci archívov, ktorí túto anomáliu podporujú. Vzdelaný a skúsený archivár vie, že je nevhodné preberať do archívu písomné, či iné dokumenty, ktoré ešte nedozreli do veku archívnych dokumentov a už vôbec nie tie dokumenty, ktoré ani nemajú šancu stať sa archívnymi dokumentami. Ziaľ, toto praktizujú nielen tie inštitúcie, ktoré zanikajú bez právneho nástupcu, ale i tie, ktoré naďalej pretrvávajú. Prevzatie takýchto dokumentov do archívu by sa azda mohlo tolerovať v takom prípade, keď archív disponuje voľnými

skladovacími kapacitami a za úschovu "nearchívnych dokumentov" získava finančné prostriedky, ktoré potom využije na skutočnú archívnu činnosť. V niektorých krajinách sa takéto prípady vyskytujú.

Vyššie uvedený problém medziarchívu (predarchívu) možno azda preklenúť tým, že v predloženo^m návrhu zásad zákona o správe písomných a iných záznamov doplníme zásadu číslo 6 ustanovením o odovzdaní záznamov s registratúrny^m znakom "A" (archív) do archívu najskôr po uplynutí 30 rokov. V prípade záznamov s lehotou dlhšou ako 30 rokov sa tieto záznamy odovzdajú do archívu až po uplynutí tejto dlhšej skartačnej lehoty. V uplatnení zásady formulovanej v takomto duchu vidím azda jedinú šancu na organizovanie štátnych archívov ako normálne fungujúcich archívov, t. j. odborných a vedeckých inštitúcií štátnej správy, vedy a kultúry.

Elo Rákoš

(Návrh)

Zásady zákona

o správe písomných a iných záznamov

Zásada č. 1

Štátne orgány, obce a iné právnické osoby zriadené zákonom (ďalej len "pôvodca registratúry") spravujú súbory písomných a iných záznamov, ktoré súvisia s ich činnosťou (ďalej len "registratúra").

Zásada č. 2

Správa registratúry zahŕňa jej evidenciu, obeh, ukladanie, ochranu a vyradovanie.

Spôsob správy registratúry ustanovuje registratúrny poriadok.

Zásada č. 3

Ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy Slovenskej republiky, Najvyšší súd Slovenskej republiky a Generálna prokuratúra Slovenskej republiky (ďalej len "ústredné orgány") a iné právnické osoby zriadené zákonom vydávajú vlastné registračné poriadky po dohode s Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky (ďalej len "ministerstvo vnútra").

Ústredné orgány vydávajú registračné poriadky pre nimi riadené miestne orgány po dohode s ministerstvom vnútra.

Ministerstvo vnútra vydáva registračný poriadok pre okresné úrady a obvodné úrady.

Obec vydáva vlastný registračný poriadok.

Ministerstvo vnútra môže v záujme zabezpečenia jednotného postupu obcí pri správe registratúr vydať vzorový registračný poriadok.

Zásada č. 4

Pôvodca registratúry je povinný najmä

- a) viesť presnú a prehľadnú evidenciu registratúry.
- b) zabezpečiť správu registratúry odborne spôsobilými pracovníkmi,
- c) umiestniť registratúru vo vhodných priestoroch, ktoré umožňujú jej účelné a bezpečné uloženie.
- d) zriadiť registračné stredisko.
- e) členiť registratúru do vecných skupín a označovať ich registračnými značkami, znakmi výberu a registračnými lehotami ustanovenými registračným poriadkom.
- f) vypořadovať záznamy z registračného strediska.
- g) odovzdať registratúru v prípade zániku pôvodcu registratúry jeho právneho nástupcovi; postupovať podľa zásady č. 7, ak zaniká pôvodca registratúry bez právneho nástupcu,
- h) umožniť oprávneným osobám, ktoré vykonávajú kontrolu dodržiavania predpisov o správe registratúr vstup na miesta, kde je registratúra uložená.

Zásada č. 5

Registračné lehoty vychádzajú predovšetkým z lehôt na uplatnenie práv právnických a fyzických osôb podľa osobitných predpisov^{1/}.

Zásada č. 6

Znak výberu "A" (archív) sa označujú záznamy, ktoré pôvodca registratúry odovzdáva archívu. Medzi tieto záznamy patria najmä

- a) záznamy o vzniku, organizačných zmenách a zániku pôvodcu registratúry.
- b) všeobecne záväzné nariadenia obce^{2/}
- c) všeobecne záväzné právne predpisy miestnych orgánov štátnej správy^{3/}.
- d) organizačné predpisy pôvodcu registratúry.
- e) záznamy dokumentujúce majetkovoprávne pomery pôvodcu registratúry.
- f) záznamy týkajúce sa činnosti orgánov obce a ďalších orgánov potrebných na samosprávu obce.
- g) záznamy týkajúce sa činnosti poradných orgánov vedúcich pracovníkov ústredných orgánov a miestnych orgánov.

Znakom výberu "S" (skarl) sa označujú záznamy, ktoré majú len dočasný praktický význam a sú určené na znehodnotenie.

Zásada č. 7

Pôvodca registratúry vyraduje záznamy z registratúrneho strediska pravidelne podľa ustanovení registratúrneho poriadku.

Predmetom vyradovania sú záznamy, ktorým uplynula registratúrna lehota.

Návrh na vyradenie záznamov predkladá pôvodca registratúry archívu na posúdenie a schválenie.

Zásada č. 8

Organizovanie a riadenie správy registratúr patrí do pôsobnosti ministerstva vnútra v rozsahu vymedzenom týmto zákonom. V rámci tejto pôsobnosti ministerstvo vnútra

- a) určuje po dohode s ostatnými ústrednými orgánmi koncepciu správy registratúr,
- b) koordinuje postup ústredných orgánov pri odbornej správe registratúr.
- c) kontroluje správu registratúr pôvodcov registratúr,
- d) posudzuje a schvaľuje vyradovanie záznamov z registratúry pôvodcu,
- e) plní ďalšie úlohy podľa tohto zákona a osobitných predpisov^{4/}.

Zásada č. 9

Ústredné orgány

- a) riadia a kontrolujú správu registratúr uskutočňovaných v rámci ich pôsobnosti.
- b) spolupracujú s ministerstvom vnútra pri utváraní koncepcie správy registratúr.
- c) predkladajú ministerstvu vnútra registratúrne poriadky podľa zásady č. 3.
- d) plnia ďalšie úlohy podľa tohto zákona.

Zásada č. 10

Porušenie povinností vyplývajúcich z ustanovení tohto zákona je priestupkom^{5/}.

Zásada č. 11

Pôvodcovia registratúr vydajú registratúrne poriadky podľa tohto zákona do jedného roka od nadobudnutia jeho účinnosti.

Zásada č. 12

Z r u š u j ú s a

1. § 6, § 13 ods. 1 pís. c., § 30 ods. 1, § 33 pís. a) zákona SNR č. 149/1975 Zb. o archívniectve v znení zákona SNR č. 571/1991 Zb.,

2. vyhláška MV SSR č. 63/1976 Zb., ktorou sa určujú kritériá na posudzovanie písomností ako archívnych dokumentov a upravujú niektoré podrobnosti o postupe pri vyradaovaní (skartácii) písomností.

Zásada č. 13

Účinnosť tohto zákona bude ustanovená s prihliadnutím na účinnosť novej zákonnej úpravy o archívoch tak, aby umožňovala uvedenie zákona do praxe.

1/ Napr. Občiansky zákonník, Obchodný zákonník, Trestný zákon, zákon č. 71/1992 Zb. o správnom konaní.

- 2/ Čl. 68 Ústavy Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb.
 § 6 ods. 1 zákona SNR č. 369/1990 Zb. o obecnom riadení.
- 3/ Čl. 123 Ústavy Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb.
- 4/ § 9 písm. d) zákona SNR č. 472/1990 Zb. o organizácii miestnej štátnej správy v znení neskorších zákonov.
- 5/ § 2 a § 6 zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších zákonov.

K archívnej terminológii

Cieľom archívnej práce je odborné spracúvanie a umožnenie všestranného využitia archívneho materiálu. Vklad zo strany archívára je jednak praktický, plynúci z jeho skúseností a jednak metodický a vedecký, zakladajúci sa na schopnosti tvorivo uplatňovať výsledky teoretickej práce z oblasti archívnej vedy a iných vied (historická veda, dejiny správy, diplomatika a ostatné pomocné vedy historické, historická geografia atď.) a zaradiť archívny materiál obsiahnutý v konkrétnom fonde do širších súvislostí historického vývoja. Práve na základe rozsiahlosti historických súvislostí, ktoré je spracúvateľ fondu schopný podchytiť, je hodnotený výsledok jeho práce.

Podmienkou úspešnosti je obsiahnuť genézu vzťahov utvárajúcich štruktúru archívneho fondu. Transformáciu obsahu pôvodne úradných písomností do informačného systému historických vied je možné zvládnuť len pri používaní archívnej vedy adekvátneho súboru kodifikovaných pojmov, teda odborného archívneho názvoslovía. Inými slovami, úroveň odborného spracovania a sprístupnenia archívneho fondu závisí v konečnom dôsledku aj od vyspelosti terminológie.

V roku 1992 sa začala rozbiehať teraz už akosi zabudnutá diskusia o koncepcii archívnictva. V rámci nej sa konštatovalo, že "každá veda si musí vytvoriť svoje odborné názvoslovie. Archívna terminológia patrí k základom archívnej teórie, metodiky i praxe. Eto nám ju vytvorí, ak nie my, archívári z praxe." (E. Rákoš, FA č.3, 1992).

Úspešnosť riešenia problémov archívnej vedy závisí od existencie definovaných vedeckých kategórií a pojmov, teda od uzlových bodov v sieťi vedeckých poznatkov, skratkovitých vyjadrení poznaných zákonitostí predmetu vedného odboru. Vedecká úroveň riešenia problémov archívnictva a spätné uplatňovanie poznatkov v metodike a praxi vyžaduje jasné a zrozumiteľné termíny. "Slovo musí byť predpokladom zmyslu." (M. Scheller)

Povinnosťou vedy je klásť si doteraz nezodpovedané otázky, jasne definovať problémy a základom vedeckého výskumu je terminológia. Súbežný proces rozvoja terminológie a riešenia aktuálnych problémov archívnej vedy by mal zabrániť drobeniu výskumu na parciálne pseudoprotblémy a orientovať ho pri každom kroku na podchytenie širších súvislostí. "Po presnej klasifikácii pojmov je možné na základe pojmového vyhranenia a určitého zjednotenia pojmov pristúpiť k ďalšiemu výskumu." (J. Škaloud. Úvod do politológie, 1967, s. 52). Vypracované archívne názvoslovie umožní systemizáciu získaných poznatkov a bude odrážať obsahovú štruktúru archívnej vedy.

Nezodpovedanou zostáva stále otázka: Kto odborné archívne názvoslovie vypracuje?

Archívna terminológia tvorí spolu s teóriou archivistiky a archívnu metodológiou ťažisko práce Oddelenia výskumu Slovenského národného archívu (E. Rákoš, Konceptia práce odd. výskumu, SA č. 2, 1990) ako súčasť archívnej teórie. Môže však jeden človek alebo jedno oddelenie stačiť na definovanie a vyriešenie všetkých problémov spojených s archívnu terminológiou, s ktorou vlastne súvisí skoro každý teoretický a praktický problém archívnictva? Archivári by sa mohli aj sami podieľať na tvorbe terminológie, teda svojho pracovného nástroja.

Diskusia o jednotlivých termínoch a ich definíciách je schopná podnietiť rozvoj teoretického myslenia a jej výsledky sa môžu prejaviť aj mimo užšie vymedzeného okruhu problémov odborného názvoslovia. Nakoniec, ani vytúžený slovník archívnej terminológie, ktorého sa hádam aj dočkáme, nebude samozrejme nemenný a absolútne všeobšasný v termínoch a definíciách. Klacom trvalej diskusie o archívnej terminológii by bolo predovšetkým sústavné zdokonaľovanie termínov a ich definícií. Takáto diskusia by mohla prebiehať napríklad na stránkach časopisov Slovenská archivistika a Fórum archivárov. Príspevok Mgr. J. Šeregiho (O používaní termínu "spis o fonde", FA č. 4-5, 1993) je možné považovať za prvý námet do diskusie.

M. Urbančok

Zo zasadnutia Spolku maďarských archivárov

V dňoch 25.-27. mája 1993 sa konalo pultovné zasadnutie Spolku maďarských archivárov v Szegede. Úradné rokovanie sa začalo síce 25. mája, avšak hostitelia pultovného zasadnutia, pracovníci archívu Csongrádskej župy, pripravili program pre svojich domácich i zahraničných kolegov už na popoludnie 24. mája vo forme prehliadky mesta a jeho pamätihodností.

Pracovná časť zasadnutia sa začala doobeda 25. mája. Po privítaní prítomných hostí a členov L. Blazovichom, riaditeľom Csongrádskeho župného archívu, mal úvodný prejav predseda župného zastupiteľstva, ktorý s prekvapujúcou znalosťou hovoril o problémoch a práci archivárov. Po jeho vystúpení nasledovali pozdravné príhovory zahraničných hostí. R. Eggera - za Spoločnosť rakúskych archivárov, B. Wolderinka - za Spoločnosť holandských archivárov, P. Klasinca - za slovinských archivárov, I. Martinovského - za Českú archívnu spoločnosť a pozdrav od Spoločnosti slovenských archivárov.

Úvodná časť bola ukončená odovzdaním vyznamenaní "Pre archívy", ktoré udeľuje Spolok maďarských archivárov. Poobedňajšie rokovanie už bolo pracovné. Zástupca Úradu vlády L. Lakalos hovoril o utajovaných písomnostiach a o problémoch pri ich využívaní. V Maďarsku za uplynulé roky neboli stanovené presné lehoty utajovania. Úprava sa pripravuje len teraz a tak napr. v prípade materiálov vlády písomnosti boli odtajnené až po ustanovení zvláštnej komisie pre tieto účely v roku 1991. Už sú odtajnené písomnosti zasadnutia vlády a podklady k nim do roku 1957.

Ďalšie vystúpenie na tému ochrana osobných práv občanov mala P. Oroszová - vedúca oddelenia na Ministerstve spravodlivosti. Predniesla výklad zákona prijatého v decembri 1992 (s platnosťou od 1. mája 1993) na ochranu osobných práv a na ochranu informácií. Uvedený zákon je úplnou novinkou v postkomunistických štátoch, nadväzuje na Listinu ľudských práv a stanovuje prísne podmienky pre vedenie a poskytovanie informácií o občanoch. Informácie o občanoch v zmysle tohto zákona sa môžu viesť na základe súhlasu občana alebo na základe ustanovenia zákona a môžu sa využívať len s jeho súhlasom.

Poobedňajšie rokovanie bolo venované aktuálnym otázkam. Úvodná informácia pracovníka Ministerstva kultúry (nadriadený orgán) sa týkala troch okruhov: reštitúcií, zákona o bankrote a archívneho zákona. Na tieto témy sa rozvinula široká diskusia, v ktorej na požiadanie členov Spolku maďarských archivárov aj zahraniční hostia oboznámili prítomných s praxou pri preberaní písomností od zanikajúcich organizácií. Samozrejme napriek skutočnosti, že v Rakúsku neexistuje archívny zákon, nie je u nich táto otázka aktuálna. Je tam vybudovaná sieť súkromných archívov. Podobne netrápi táto problematika ani holandských archivárov. Zdá sa, že je to špecifikum bývalého komunistického bloku. Kolega zo Slovinska vysvetlil prítomným, že v tejto otázke u nich vládne absolútna anarchia. I keď archívy nemajú priestory

ani financie, preberajú podľa možnosti čo len môžu. Maďarskí archivári uvedenú problematiku tiež riešia rôzne. V súčasnosti sa pripravuje novelizácia zákona o bankrote, do ktorého žiadajú zapracovať nasledovné paragrafy: a) po ukončení likvidácie sa majú do archívu preberať archívne dokumenty staršie ako 15 rokov; b) spisy potrebné pre dôchodkové a nemocenské poistenie majú prevziať oblasťné úradovne dôchodkového zabezpečenia; c) písomnosti mladšie ako 15 rokov sa majú odovzdať do "prechodných" archívov.

Nedostatkom návrhu je, že nie sú v ňom stanovené podmienky na zriadenie týchto medziarchívov. Odznali návrhy, aby financovanie medziarchívov bolo riešené z finančných zdrojov likvidovaných podnikov a organizácií. V Maďarsku už aj v súčasnosti je zaužívaná prax, že pri preberaní registratúry likvidovanej organizácie archív dostane finančné prostriedky na úschovu registratúr. Ďalšou páľčivou otázkou pre maďarských archivárov sú reštitúcie. V roku 1992 vybavili 50.000 podaní a za 1. štvrtrok 1993 sa eviduje 12.000 podaní. Zo štátneho rozpočtu za vybavenie týchto žiadostí bola archívom pridelená finančná čiastka v hodnote 420 forintov na jedno podanie. Z tejto sumy 40 % sa mohlo využívať na mzdy a 60 % na rozvoj archívov. Finančné čiastky sa rozdeľovali pre jednotlivé archívy podľa počtu vybavených žiadostí.

K informáciám o zákone neboli pripomienky, kolegovia pripravujú zákon už niekoľko rokov, zatiaľ nie je stanovený termín na jeho prejednanie v parlamente.

Druhý deň sa uskutočnila exkurzia do okolia mesta. Okrem skanzenu v Ópusztaszeri účastníci puťovného zasadnutia navštívili archív v Szentesi (pobočka župného archívu) a archív v Hódmezővásárhelyi, ktorý je umiestnený v novorekonštruovanej budove (taktiež pobočka župného archívu). Množstvo materiálu uloženého v týchto archívoch je 2-3 kilometre.

V Maďarsku je rozšírené používanie kovovej ľubovoľne nastaviteľnej regálovej techniky, ktorá je vyrobená na základe švédskej licencie. Dajú sa z nej vytvoriť aj podlažia.

Tretí deň pokračovalo rokovanie v sekciách. Prvá sekcia sa zaoberala problematikou využívania počítačov v archívoch. Zatiaľ nemajú vypracovaný jednotný program, pokúšali sa o využitie systému ISIS, mnohé archívy však už prešli na systém WORD. K uvedenej problematike sa má organizovať seminár v Budapešti, kde by aj Spoločnosť slovenských archivárov mala vyslať svojich zástupcov. Druhá sekcia sa zaoberala problematikou sprístupnenia písomností viažúcich sa k roku 1956 a tretia sekcia s prípravou výstavy k 100. výročiu milénárnych osláv.

Puťovné zasadnutie Spolku maďarských archivárov sa vyznačovalo perfektnou organizáciou, ktorú zabezpečil hosťiteľský župný archív. Vedenie, ako aj členovia Spolku maďarských archivárov, prejavili záujem o spoluprácu so Spoločnosťou slovenských archivárov, ktorá by sa mala naplniť konkrétnymi činmi v nasledujúcom období.

Veronika Nováková

... sú, či nie sú hodnoverné?

V súvislosti s vybavovaním reštitučnej agendy sa čoraz častejšie stretávame s problémom nesignovaných archívnych dokumentov. Lýkajúcich sa rozhodnutí o konfiškácii, vyvlastnení či výkupu majetku, znárodnení živností, uvalení národnej správy, pridelov nehnuteľností a pod. Laickú verejnosť, ale i právnikov, zaujíma náš názor na hodnovernosť týchto nesignovaných archívnych dokumentov, ktorým chýba pečiatka príslušného povereníctva či úradu a podpis vtedajšieho poverenika či iného úradníka. Problém totiž spočíva v tom, že dnešná administratíva riešiacia reštitučné nároky nepovažuje nesignované archívne dokumenty za právoplatné.

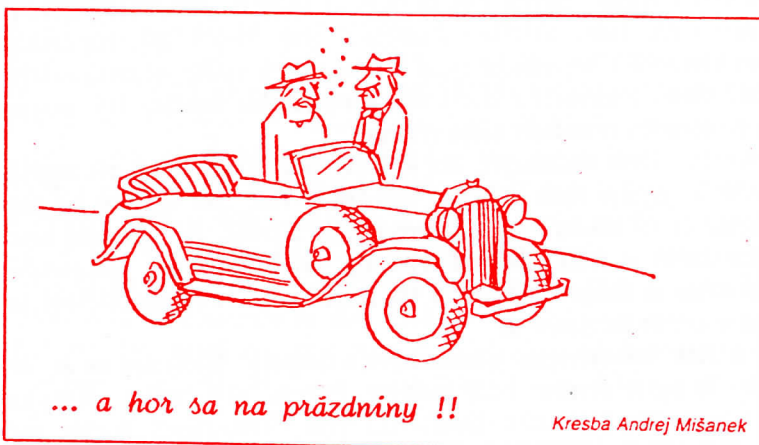
Nám archivárom nie je z bežnej kancelárskej praxe neznámy úzus signovať len originál, resp. prvú kópiu písomnosti. Ostatné kópie sa signovali málokedy, alebo vôbec nie, keďže zostávali uložené v registratúre povereníctva či iného úradu. Známa je nám aj tá skutočnosť, že sa všeobecne po roku 1948 začína zhoršovať kancelárska práca, kedy sa stretávame s čoraz väčšou nedôslednosťou úradníkov najmä pri expedovaní dokladov. Dôkazom toho sú napr. aj spisy z fondu Povereníctvo pôdohospodárstva a pozeľkovej reformy - B sekcia z rokov 1945 - 1951, kde nachádzame veľa seba signované i nesignované spisy - teda aj originály vybavení, ktoré mali vlastniť vtedajší adresáti a ktorým bola pravdepodobne doručená len nesignovaná kópia príslušných rozhodnutí alebo výmerov.

Vzhľadom na tieto skutočnosti, ako aj fakt, že vyššie uvádzané písomnosti boli uschované v archíve (teda v štátnej inštitúcii) viac ako 40 rokov bez možného zásahu zvonku do ich obsahu i formy a vychádzajúc z praxe, že z úradného konceptu (i nesignovaného) je možné vyhotoviť originály, považujeme tieto nesignované archívne dokumenty za hodnoverné zvlášť v tom prípade, keď sú overené štátnou inštitúciou, akou archív bezosporu je.

S problémom hodnovernosti nesignovaných archívnych dokumentov sa vo svojej práci skôr či neskôr stretne každý archivár. Pretože však pozná z dejín správy a hlavne z novovekej diplomatiky kancelársku prax i centrálnych úradov, problém hodnovernosti nesignovaných písomností sa mu nejaví ako kľúčový. To však nemožno tvrdiť o právnikoch (i tých s väčšou počtom skúseností), ktorým častokrát chýbajú základné poznatky práve z dejín správy. Toto krátke zamyslenie sa treba chápať ako snahu pomôcť žiadateľom, s ktorými denno-denne prichádzame do kontaktu pri ich zložitom hľadaní dokumentov dokazujúcich oprávnené nároky na vlastníctvo a tak zabrániť ich zbytočnému "preháňaniu" z úradu do úradu, z archívu do archívu.

Oznan

V dňoch 22. - 23. 4. 1993 sa uskutočnil v Slovenskom národnom archíve v Bratislave medzinárodný odborný seminár "Degradácia archívnych a knižničných materiálov vs stály a trvanlivý papier". Zájemci o zborník prednášok z uvedeného seminára (79 strán) sa môžu písomne alebo telefonicky prihlásiť u Ing. Jozefa Hanusa, CSc., Slovenský národný archív, Drolárska 42, 817 01 Bratislava. Cena zborníka je 50.- Sk.

Redakcia v Slovenskom národnom archíve v Bratislave, E. Rákoš, F. Bokes, J. Hanus, O. Čukanová, R. Hanusková, M. Urbančok. Vychádza 10-krát ročne. Náklad 130 ks.

Povedz svoju pravdu ticho?

Môj článok, osvetľujúci majetkoprávny stav archívu Vierohodného miesta Spišskej kapituly, vyvolal emóvnu reakciu dlhoročnej vedúcej vedeckej pracovníčky Slovenského národného archívu PhDr. Marty Melníkovej (Forum archivárov, IV., č. 4-5, s. 6-11). Nechcem sa k tomu vracieť, vec je jasná, niet o čom diskutovať. Do článku však vkráľo niekoľko nepresností, preto len niekoľko poznámok:

1. "Povedz svoju pravdu ..." Čo je pravda? Je to zhoda ľudskej výpovede so skutočnosťou. Je teda objektívna. Nejestvuje teda moja pravda, alebo pravda niekoho iného. Len marxistická filozofia neguje objektivitu pravdy. Je teda len jedna pravda, bez ohľadu, či sa mi páči, alebo nie, či sa prieči "vyšším" záujmom (robotnícka trieda, národ, cirkvi) alebo nie. Jej podriaďovanie "vyšším záujmom" je jej negovaním.
2. "Povedz svoju pravdu ticho ..." Pravda je najvyššou morálnou kategóriou spolu s jej pomocníčkou - spravodlivosťou. Dosť dlho sa ju len šepťom vyslovovali. Môže ju hovoriť ticho ten, ktorý bol za ňu vylúčený zo všetkých stredných škôl ČSR, ktorý bol za ňu súdený, väznený a zaradený na nútené práce? Nazdáva sa, že nie. Bola by to zas kapitulácia pred mocou, pred nepravdou.
3. Pekne sa čítajú riadky o zaberaní historických cirkevných archívov tzv. revolučnou mocou. Lenže ich zaberateľmi boli Judia, ktorých si dodnes vážime, ktorých nemá radšej nespomínať, a ktorí to s tou revolučnou mocou tak nemysleli. Preto k skutočnému zaberaniu archívov ako takých nedošlo (okrem archívov konfiškovaných majetkov a kláštorov). Len preto bolo možné, ako to konštatuje aj autorka, že niektoré archívy sa nedostali ani pod tzv. operatívnu správu archívnictva.
4. Pripravovaný zákon o vrátení majetkov cirkvám sa bude týkať len spomínaných skutočne skonfiškovaných archívov. V tej súvislosti pripomínam Slovenskému národnému archívu, že jasovskí premonštráti už svoj majetok zákonom dostali späť a iste bude len otázkou času, kedy požiadajú o vrátenie i skutočne skonfiškovaných archívov. Slovenský národný archív by im mal iniciatívne, ešte predtým, dať ponuku na uzavretie depozitnej zmluvy. Následný nárek veľa nepomôže.
5. Je kuriozitou, že autorka popiera právo riaditeľa tak významnej inštitúcie, akou je SNA, uzavierať depozitné zmluvy. Nenazdáva sa, že by tá funkcia bola iba tajtrlíkom. Napokon, depozitnú zmluvu o prevoze uvedeného spišského archívu do ŠSÚA nepodpisal nik z archívnej správy. Podpisali ju zástupcovia biskupského úradu (Dr. J. Kulla a Andrej Scheffer), zástupcovia Štátneho archívu v Levoči (ja a Jozef Oravský) a zástupcovia ŠSÚA (František Sedlák a František Bielik). Stránky sú teda jasné a keďže aj ja som bol jedným z aktérov, považoval som si za povinnosť vec vysvetliť. Môžem každého ubezpečiť, že šlo skutočne o vzájomnú dohodu, bez akéhokoľvek nátlaku. Ani jeden z nás nikdy nebol členom KSS, naopak, z podpísanej štvorky traja mali svoje problémy práve pre náboženský svetlonázor.

Avšak aj inak, do takýchto akcií slovenská archívna správa nebývala podstatne zapojená. Do operatívnej správy preberali cirkevné archívy pracovníci býv. Pôdohospodárskeho archívu. Poto (po 1956) sa zapájali referenti krajských správ Ministerstva vnútra, len občas zástupcovia Slovenskej archívnej správy, ktorí horlivosť krajských referentov skôr miernili, ako podporovali.

6. Právne kuriózne je aj tvrdenie, že "... Po viac ako 30-ročnej správe tohto archívu... sa predpokladá zrušenie pôvodnej depozitnej zmluvy medzi Spišským biskupstvom a Odborom archívnictva a spisovej služby MV SR ako uzatvárateľmi tejto zmluvy". Na základe akého zákona? Depozit nebol časovo limitovaný. Strácajú zmluvy po istom čase platnosť? To by sme sa vrátili do dob ďaleko pred vznikom rímskeho práva.

7. Z posledných dvoch odstavcov vyplýva dôvod celej polemiky. Obava z podstatného ochudobnenia "ba priam zlikvidovania prameňného bohatstva k starším dejinám v Slovenskom národnom archíve". Nedivil by som sa tomu. Práve staršie prameňe sa tu dostali rôznymi cestami, ktoré neboli vždy férové. Spomeňme napr. likvidáciu Archívu Slovenského národného múzea v Martine, mnoho fondov, ktoré by mali byť v Štátnom oblastnom archíve v Bratislave alebo dokonca v okresných archívoch. Nechcem to vyčítať. Len rád by som pripomenul, že napr. Krajinský archív v Budapešti si vybudoval svoju základňu starých archívov vieryhodnosťou svojej činnosti. Každý si považoval za česť, odovzdať tam svoj archív. Nehovorím, že Slovenský národný archív čestne a poctivo nepracuje. Iste však niečo zanedbal, keď ešte nemá to renomé ako jeho budapeštiansky kolega. A tu sú obrovské rezervy pre jeho zamestnancov!

8. Ubezpečuje všetkých kolegov, že aj mene je niekedy ťažko okolo srdca, keď treba vydať oprávnenému vlastníkovi archív, na ktorom sme pracovali, ktorý aj náš ústlav ochudobní... Ale právo je viac, ako pocity! Azda si nik z nás neželá, aby sa vrátili časy, keď si vládnuca garnitúra prispôbovala právo podľa svojich potrieb. Ide len o to, či s vydanými archívami sa bude nakladať podľa archívneho zákona, či budú dobre uložené, bezpečne chránené a prístupné bádaniu. V tomto prípade nemá pochybnosti. Veď vlastník chránil a ochránil svoje archívne bohatstvo cez 700 rokov. Nemá záujem konať ináč.

Ivan Chalupický